महिलाहरुको शैक्षिक अवस्था र पहुँचमा अन्तरः

(कीर्तिपुर न.पा. वडा नं.५ स्थित खासीबजारको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकि तथा समाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत
स्नातकोत्तर तहको आशिंक आवश्यकता परिपूर्तिको
लागि तयार पारिएको

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता
सर्मिला महर्जन
क्याम्पस रोल नं.:३७०/२०६७
सिम्वोल नं.:२८११०६
रजिष्ट्रेशन नं.:६-१-२००३-२००२

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७३

महिलाहरुको शैक्षिक अवस्था र पहुँचमा अन्तरः

(कीर्तिपुर न.पा. वडा नं.५ स्थित खासीबजारको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकि तथा समाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत

स्नातकोत्तर तहको आशिंक आवश्यकता परिपूर्तिको

लागि तयार पारिएको

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

सर्मिला महर्जन

क्याम्पस रोल नं.:३७०/२०६७

सिम्वोल नं.:२८११०६

रजिष्ट्रेशन नं.:६-१-२००३-२००२

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग

विश्वविद्यालय क्याम्पस

कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङकाय समाजशास्त्र विभाग अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह पुरा गर्ने प्रयोजनका लागि मेरो निर्देशन र सुपरीवेक्षणमा **सर्मिला महर्जन**ले **"कीर्तिपुर नगरपालिका वडा नं. ५, खासिबजार स्थित बसोबास गर्ने महिलाहरूको शैक्षिक अवस्था र पहुँचमा अन्तर : एक समाजशास्त्रीय अध्ययन"** विषयक शोधपत्र तयार गर्नुभएको हो । म उहाँको कार्यप्रति सन्तुष्ट छु र आवश्यक मूल्याङकनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

उप.प्रा.डा. शम्भु प्रसाद कट्टेल

(शोध निर्देशक)

समाजशास्त्र विभाग

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, कीर्तिपुर

मिति : २०७३/१२/२५

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग

विश्वविद्यालय क्याम्पस

कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्विकृति–पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङकाय समाजशास्त्र विभाग अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह पुरा गर्ने प्रयोजनका लागि मेरो निर्देशन र सुपरीवेक्षणमा **"कीर्तिपुर नगरपालिका वडा नं. ५, खासिबजार स्थित बसोबास गर्ने महिलाहरूको शैक्षिक अवस्था र पहुँचमा अन्तर : एक समाजशास्त्रीय अध्ययन"** विषयक शोधपत्र आवश्यक मूल्याङकनका लागि स्विकृत गर्दछु ।

<u>मूल्याङकन समिति</u>

प्रा. डा. तुलसी राम पाण्डे ....
(विभागीय प्रमुख)

उप.प्रा.डा. शम्भु प्रसाद कट्टेल ....
(शोध निर्देशक)

सह-प्रा.डा. टीकाराम गौतम ....
(बाहय परिक्षक)

मिति : २०७३/१२/२७

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा समाजशास्त्र सङकाय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम.ए.), दोस्रो वर्षको समाजशास्त्र विषयको शोधपत्र लेखन स्नातकोत्तर उपाधिको आंशिक आवश्यकता पूर्ति गर्न यस शोधपत्र तयार गरिएको हो । यो शोधपत्र तयार गर्ने आफ्नो कार्य व्यस्तताका बाबजुद पनि महत्वपूर्ण समय उपलब्ध गराई शोधपत्र अध्ययन गरी विभिन्न सल्लाह सुझाव प्रदान गर्दै शोधकार्यमा प्रोत्साहन गर्नु हुने शोध निर्देशक आदरणीय गुरु उप.प्रा.डा.शम्भु प्रसाद कट्टेलप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै विभागका सम्पूण गुरुहरूप्रति पनि कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छु ।

यसै गरी यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा महत्वपूर्ण सहयोग, सल्लाह र सुझाव प्रदान गर्नु हुने समाजशास्त्र विभागका सम्पूर्ण शिक्षकहरुल धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । यसैगरी शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा सहयोग गर्नुहुने साथीहरु धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । स्नातकोत्तर पढ्नका लागि प्रेरित गर्ने मेरा बुबा शान्त बहादुर महर्जन र आमा कान्छी महर्जन तथा श्रीमान अमर महर्जन तथा मेरा सम्पूण घरपरिवार तथा लेखन कार्यमा सुझाव र सल्लाह दिनु हुने सम्पूण सहयोगी महानुभावप्रति आभारी छ । यस शोधपत्रलाइ सेटिङ, प्रिन्ट, बाइन्डिङ गरी सहयोग गर्ने श्रेष्ठ कम्प्युटर सर्भिसलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

मिति : २०७३ चैत्र २५

सर्मिला महर्जन

विषय सूची

सिफारिस पत्र

स्वीकृति पत्र

कृतज्ञताज्ञापन

विषय सूची

तालिका सूची

पेज नं.

अध्याय एकः

परिचय

१.१	अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
	१.१.१ नेपाली महिलाको पहुँच	५
	१.१.२ वर्तमान महिलाको स्थिति	६
	१.१.३ नेपाली महिलाको सामाजिक क्षेत्रको स्थिति	६
	१.१.४ शिक्षा र रोजगाको क्षेत्रमा महिला	७
१.२	समस्याको कथन	८
१.३	अध्ययनको महत्व	१०
१.३	अध्ययनको उद्देश्यहरु	११
१.४	अध्ययनको सीमा	११
१.५	अध्ययनको संगठन	११

अध्याय दुईः

सन्दर्भ साहित्यको अध्ययन

२.१	सैद्धान्तिक अवधारणा	१३
२.२	नेपाली महिलाहरुको सामाजिक साँस्कृतिक अवस्था	१६
२.३	नेपाली महिलाको आर्थिक अवस्था	१७
२.४	नेपाली महिलाको शैक्षिक अवस्था	१८
२.५	नेपाली महिलाको स्वास्थ्य अवस्था	१९
२.६	नेपाली महिलाको कानूनी अवस्था	१९

२.७ पूर्व अनुभावात्मक अध्ययनहरु २०
२.८ नितिगत समिक्षा २५

अध्याय तीन

अध्ययन विधिहरू

३.१ अनुसन्धान ढाँचा २६
३.२ समग्र तथा नमूना छनौट विधि २६
३.३ तथ्याङ्कको स्रोत तथा प्रकृति २७
३.४ तथ्याङ्क संकलन विधि २७
३.४.१ घरधुरी/प्रश्नावली २७
३.४.२ अवलोकन २८
३.४.३ अन्तरवार्ता २८
३.४.४ प्रमुख जानकार व्यक्तिसगको अन्तर्वाता २८
३.४.५ तथ्याङ्क प्रस्तुतीकरण र विश्लेषण २९

अध्याय चार

अध्ययन क्षेत्रको परिचय

४.१ भौगोलिक अवस्थिति ३०
४.२ सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्थिति ३१
४.३ जनसंख्या विवरण ३२
४.४ उमेर र लैंगिक संरचना ३३
४.५ धर्मका आधारमा नेवार जातिको विवरण ३४
४.६ घरधुरी जनसंख्याका वैवाहिक स्थिति ३५
४.७ परिवारका किसिम ३६
४.८ आकारको आधारमा नेवारहरुको परिवारको विवरण ३७
४.९ परिवार प्रमुखको आधारमा नेवार परिवारको विवरण ३८
४.१० पेशागत अवस्था ३९
४.११ जग्गा जमिनको अवस्था ४०

अध्याय पाँच

नेवारमहिलाहरुको शैक्षिक अवस्था र शिक्षा प्रतिको धारणा

५.१ अध्ययन क्षेत्रका महिलाको शैक्षिक अवस्था ४२

५.२ साक्षरताको प्रमुख स्रोत ४३

५.३ नेवार महिलाहरुको शैक्षिक अवस्था ४४

५.४ अध्ययनरत तथा अध्ययन पुरा गर्ने महिलाहरुको विवरण ४५

५.५ महिला शिक्षा प्रति नेवार समुदायको धारणा ४६

५.६ अध्ययन क्षेत्रका महिलाहरुले पढाइ छाड्नुका कारणहरु ४८

५ ७ शिक्षामा समान अवसर र सुविधा दिने नदिने आधारमा नेवार महिलाको विवरण ५१

५.८ नेवार महिलाहरुको वैवाहिक अवस्था र शिक्षण सहभागिता ५२

५.९ उत्तरदाता महिलाको विवाह गर्दाको उमेर विवरण ५३

५ १० विवाहित महिलाको शिक्षा प्रति नेवार महिलाहरुको धारणा ५४

५ ११ उमेर अनुसार महिलाहरुमा शिक्षा प्रतिको समाजिक धारणा ५६

५ १२ उमेरगत रुपमा नेवार परिवारका सदस्यहरुको साक्षरता स्थिति ५८

५ १३ नेवारजातिको लिङ्गको आधारमा शैक्षिक अवस्था ५९

५ १४ हाल विद्यालय गइरहेका अध्ययन क्षेत्रका बालवालिकाको विवरण ६०

५ १५ काठमाडौं जिल्लामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण ६१

५.१६ नेवारसमुदायको अघिल्लो पुस्ता र पछिल्लो पुस्ता बीचमा शिक्षालाई हेर्ने दृष्टिकोण ६२

अध्याय छ

सारांश र निष्कर्ष

६.१ सारांश ६४

६.२ निष्कर्ष ६७

सन्दर्भ समाग्रीहरू

तालिका सूची

तालिका नं.	विवरण	पेज नं.
१	कीर्तिपुर नगरपालिकाको जनसंख्या विवरण	३२
२	उमेर र लिंगका आधारमा नेवारहरुको जनसंख्याको विवरण	३३
३	धर्मका आधारमा नेवारहरुको विवरण	३४
४	घरधुरी जनसंख्याको विवाहिक स्थिति (१० बर्ष भन्दा माथि)	३५
५	घरधुरी उत्तरदाताहरूको पारिवारिक संरचना परिवारको प्रकार एवं किसिम	३६
६	घर परिवारको सदस्यहरुको विवरण	३७
७	परिवार प्रमुखको आधारमा नेवारहरुको पारिवारिक विवरण	३८
८	नेवार जातिको पेशागत अवस्था	३९
९	नेवार घरपरिवारको जग्गा जमिनको विवरण	४०
१०	उत्तरदाता महिलाहरुको शैक्षिक अवस्थाको विवरण	४२
११	शैक्षिक सहभागिताको किसिम नेवारमहिलाहरुको विवरण	४४
१२	छनौट भएका महिलाहरुको साक्षरता तथा शैक्षिक स्थिति	४५
१३	अध्ययरत तथा अध्ययन पुरा गरि छाडेको तहका आधारमा नेवारमहिलाको विवरण	४५
१४	महिलाले पढ्नुपर्छ भन्ने सम्बन्धमा नेवारमहिलाको धारणा	४७
१५	पढाई छोड्नु पर्ने कारणहरु	४८
१६	शिक्षामा समान अवसरको आधारमा	५१
१७.	नेवारमहिलाहरुको वैवाहिक अवस्था र शिक्षामा सहभागिता	५२
१८.	उत्तरदाता महिलाको विवाह गर्दा उमेरको विवरण	५३
१९.	विवाह पछाडी महिलाले पढ्नुपर्ने र नपर्ने आधारमा नेवारमहिलाको विवरण	५५
२०.	उमेर अनुसार महिला शिक्षा प्रतिको सामाजिक धारणाको विवरण	५७
२१.	उमेरगत रुपमा नेवारपरिवारका सदस्यहरुको साक्षरता स्थिति	५८
२२.	नेवारजातिको लिङ्गको आधारमा शैक्षिक अवस्था	५९
२३.	उत्तरदाताको परिवारमा विद्यालय जाने बालवालिकाको विवरण	६०
२४	तहगत विद्यालय क्याम्पस विवरण २०६८/६९	६१